

TIZEDIK FEJEZET

Perszephoné: az alvilág királynéja, fogékony és alkalmazkodó nő, „anya-lánya”

PERSZEPHONÉ, AZ ISTENNŐ

Koré (leány), vagy későbbi nevén Perszephoné (a latinoknál Proserpina) történetét is a Démétérhez szóló homéroszi himnuszról, valamint Ovidius „*Átváltozások*” c. művéből ismerjük. Két alakban tisztelték: Koré karcsú, lenge, gyönyörű leányka, akit vagy a termékenység jelképeivel: gabonaszálakkal vagy gránátalmával ábrázoltak, vagy egy nárciszszerű virággal, ami az elrablásakor csalétkül szolgált. Az alvilág istennőjeként Perszephoné érett nő, aki a holtak szellemein uralkodik, és vezeti azokat az eleveneket, akik valamilyen okból lelátogatnak oda. Tudja, mit akar, és azt el is éri.

Noha nem tartozik a tizenkét első generációs istenség közé, ő volt a központi alakja az eleusiszi misztériumnak, az ókori görögség legfontosabb vallási szertartásának. Ezekben a misztériumokban éltek meg a görögök az élet visszatérését, megújulását a halálból – amiképpen Perszephoné is évről évre visszatért az alvilágból.

EREDETE ÉS MITOLÓGIÁJA

Koré Démétér és Zeusz leánya volt. Fogantatása körülményeit a görög mitológiában merőben szokatlan hallgatás övezi.

A történetét az előző – anyjáról szóló – fejezetben már leírtuk ugyan, de a meséket többször is jó elmondani és meghallgatni. Ennek a történetnek is több változata van, de a lényege ugyanaz. Perszephoné Okeánosz lányaival játszadozott a mezőn, és virágot

szedett. Hogy a nüszei mezőn történt-e a dolog, vagy a szicíliai Ennában, vagy Hermionéban vagy valahol Kréta szigetén, ezt a krónikások már nem tudták. Az alvilág ura, Hádész mindenesetre beleszeretett, amikor egyszer alvás közben megleste, és megkérte Zeustól, testvérétől a leánya kezét. Az hallgatólagosan beleegyezett, de Démétérnek nem mert szólni a dolgról.

Koré nagyanyja, Gaia, hogy elcsábítsa a lánykát társnői közül, egy gyönyörű, soha nem látott virágot sarjasztott az útjába, s mikor Perszephoné lehajolt, hogy leszakítsa, megnyílt a föld, és halhatatlan fekete lovakkal vont aranyos szekerén megjelent Hádész, és magával ragadta a sikoltozó lányt.

Hogy azután mi történt: tudjuk. Démétér nem nyugodott bele a gázságba, haragjában elvonult, és nem csinált semmit, mire a föld terméketlen lett és a természet halott. Így kényszerítette ki Zeustól gyermeke visszatérését.

Zeusz Hermészt, az istenek küldöncét bízta meg, hogy a lányt visszahozza. Hermész egy vigasztalan, kényszeredett asszonyt talált odalenn, aki boldogan ugrott föl, amint megtudta, hogy visszamehet az anyjához. Örömet kihasználva a ravasz Hádész ekkor egy gránátalmamagot adott neki, s ezt Perszephoné megette. Aztán felült Hermész szekérére, és sebesen Démétérhez hajtattak az eleusziszi szentély elé. Itt anya és leánya boldog ölelésben olvadt össze. Démétér azonnal aggódva érdeklődött, hogy evett-e a lány valamit odalenn, a holtak birodalmában? Amikor megtudta, hogy egy gránátalmamagot evett a férje kezéből, nagyon elbúsult, mert tudta, hogy a házasság érvényes, és hogy nem tarthatja örökké maga mellett a gyermekét. Perszephoné egyébként füllettett, mert azt mondta, hogy Hádész akarata ellenére etette meg vele a magot, de ez nem változtatott semmit azon, hogy az év egyharmadát Hádész mellett kellett töltenie, s a további mítoszok tanúsága szerint nem is érezte ott olyan rosszul magát.

Perszephoné az alvilág úrnője, királynője és az elevenek ottani vezetője lett. Ahányszor csak egy hős vagy hősnő leszállt a holtak közé, Perszephoné volt az, aki fogadta és kalauzolta. (Érdekes módon mindig jelen volt. Annak ellenére, hogy az év kétharmadát az olümposziak között tölthette, egyetlen látogató sem talált egy cédulát az alvilág kapuján ezzel a felírással: „Hazamentem anyámhoz”.)

Odüsszeuszhoz is Perszephoné küldi a holt asszonyok lelkét, amikor jóslatért az alvilágba érkezik. Ebben a korszakában nem virágszedő leánya immár, hanem a „riadalmas”, a „magasztos” és „fennkölt” – ezekkel a jelzőkkel illeti Homérosz.¹

Amor és Psyche mítoszában Psyche kapja a feladatot, hogy leszálljon az alvilágba egy tégellyel, amit majd Perszephoné szépségbalzsammal tölt meg Aphrodité számára.² A hős Heraklész utolsó és legnehezebb munkája az volt, hogy hozza fel az alvilágból a kaput őrző háromfejű kutyát, a Kerberoszt. Perszephoné kilépett palotája kapujából, testvéreként üdvözölte a hőst, majd kölcsönadta neki a kutyát.

Perszephoné nem szült Hádésznek gyermekeket, s egyes hagyományok szerint nem is csalta meg. Van azonban egy gyanús történet, s ez a gyönyörű szép Adónisz históriája. Állítólag Aphrodité és Perszephoné is beleszeretett. Aphrodité a csecsemő Adóniszt – aki az ő mesterkedése folytán született, és életveszélybe került – egy ládába dugta, és Perszephonéra bízta, hogy rejtse el. Perszephoné azonban kíváncsi volt, kinyitotta a ládát, és a palotájába vitte a szépséges kisfiút, aki utóbb a szeretője lett.

Aphrodité azonban rájött erre, lerohant hozzá, és visszakövetelte a fiút. Zeusznak kellett volna ítélnie a dicstelen vitában, de ő Kalliopéra bízta a dolgot, a múzsára, aki úgy döntött, hogy mind a két istennő megmentette Adónisz életét, tehát mind a kettőnek joga van rá. Az évet három egyenlő részre osztotta; egy-egy rész Aphroditéé, illetve Perszephonéé lett, a harmadik harmadban pedig Adónisz kipihenhette magát, mert ekkor egyedül lehetett.

A PERSZEPHONÉ-ŐSTÍPUS

Ez az archetípus nem úgy ösztönzi cselekvésre viselőjét, mint akár Héra, akár Démétér. Ha ez a földi nő domináns vonása, inkább passzív, mint aktív: a dolgok általában megtörténnek vele, de nem ő irányítja azokat. Másokkal szemben engedékeny, tartózkodó. Koré, a leány lehetővé teszi viselőjének, hogy örökké fiatalnak lássék.

A kettős alak a földi nő archetipikus jellemében is jelen van: a leányé is, az alvilág úrnőjéé is. A Perszephoné-nőt befolyásolhat-

ja csak az egyik, vagy csak a másik, de fejlődése során át is léphet az egyik formából a másikba.

KORÉ – AZ ARCHETIPIKUS LEÁNY

Koré annyit tesz: leány. Démétér és Zeusz lánya tehát úgyszólván névtelen volt, „azt sem tudta, kicsoda”, nem volt tudatában sem szépségének, sem hatalmának, sem vágyainak. A legtöbb fiatal lány életében van egy ilyen „öntudatlan” korszak, mielőtt pályát választ vagy férjhez megy, és vannak köztünk nők, akik életük végéig kislányok maradnak. Nem is kötelezik el magukat sem egy pálya, sem egy kapcsolat mellett, jóllehet van munkájuk, kedvesük, férjük, és gyakran még hivatásuk is, amit egy egyetemen tanultak ki – és mégsem. Bármit is csinálnak éppen, úgy rémlik nekik, hogy ez még „nem az igazi”. Attitűdjük az örökösen habozó kamaszéhoz hasonlatos, aki nem igazán tudja, kicsoda, mivé legyen, ha nagy lesz, és mindig várakozik. Vár valamire vagy valakire, aki majd megszabja az élete útját.

AZ ANYJA-LÁNYA

A két istennő olyan egységet képez, melyben a lány túlságosan közel áll az anyjához, közelebb, semhogy önálló, független lénné nőhetné ki magát. A kapcsolat mottója: „Anyja jobban tudja.”

A Perszephoné-leány minden vágya az, hogy az anyja legyen vele elégedve. Igyekszik „jó kislány” lenni, engedelmes, hajlítható, készséges és óvatos, kerüli a kockázatnak még a lehetőségét is. A „széltől is óvott” lányról szól az a bugyuta mondóka is, amely némileg döcögős fordításban valahogy így fest:

*„Édesanyám, úszni mennék!
Lányom, miért ne mennél?
De a tóhoz ne menj közel,
Nehogy beleessél!”*

Az anya ereje és önállósága megtévesztő. Azzal, hogy magához köti a lányát, úgyszólván önmagát hosszabbítja meg, az ő bőrébe bújva is a maga életét éli. Ennek jellegzetes példája a színésznő-leány és színházi rendező-anya kettőse.

A nyugati kultúra még ma is arra neveli a kislányokat, ami már keleten sem általános, hogy nőiesek, passzívak legyenek, a feminin vonásokat pedig a függő, alárendelődő, „gyenge” viselkedéssel hozzák összefüggésbe. A lány Hamupipőke vagy Csipkerózsika módjára csak várja a herceget fehér lován. Ez a társadalmi elvárás természetesen akadályozza a sokoldalúság kibontakozását.

„ANIMA-NŐK”

Egy igen kiváló jungiánus analitikus, M. Esther Harding *The Way of All Women (Minden nőnek útja)* című könyvében leírja a „mindenki asszonya” típusát. No, nem egy kurtizánról van itt szó, hanem az ún. „anima-nő”-ről, aki a férfi minden kívánságát teljesíti, tökéletesen alkalmazkodik hozzá és „úgy szép, hogy ő vonzónak lássa”. Szubjektív élményeiről nem is igen tud számot adni, mert ahhoz túl kevéssé ismeri önmagát. „Általában igen kevéssé öntudatos, nem boncolgatja, hogy ki is ő, mit szeretne, és mik a céljai, csak van, létezik, él benne a világban, megformálatlanul.”

Harding megjegyzi, hogy az ilyen nő igen könnyen válik a férfi tükörképévé, animájává. Fogékony lévén leképezi a férfi tudattalan nőimágójának kivetülését, s szinte belebújik abba a képbe, mint egy ruhába. „Olyan az anima-nő, mint egy sokoldalú kristály, amely akaratlanul, szinte automatikusan fordítja hol ezt, hol azt a felszínét a rátekintő felé, s mindig azt az oldalát, lapját, amelyik a férfi animáját az adott pillanatban a legjobban tükrözi.”³³

A Perszephoné-nőt veleszületett fogékonysága, befogadóképessége teszi ilyen hajlékonyá, vagy, hogy a fenti hasonlatnál maradjunk, fordulékonyá. Ha a számára fontos személy jelzi, hogy mit szeretne, vagy milyennek szeretné őt látni, nem áll ellen, különösen nem azonnal. Az „anima-nő” az egyik férfi mellett vagány sportlady, a másik mellett kertészkedő háziasszony, és ha a harmadik szobrász, aki az ártatlan szüzet szeretné megmintázni róla, akkor ennek sincs akadálya, mert az ő számára az lesz.

A GYEREK-ASSZONY

Amikor Hádész megpillantotta az alvó Korét, egy gyermeket kívánt meg, aki nem volt tudatában sem szépségének, sem szexuális vonzerejének.

A szexualitás és ártatlanság archetipikus kombinációja a huszadik század végén egy időre szinte áthatotta az Egyesült Államok fogyasztói kultúráját. A kívánatos nő egy szexis cica, egy nagyon fiatal leányka, aki ajkán buja mosollyal pózol a Playboy magazin fotósának – meztelenül. A *Pretty Baby* című filmben a főszereplő egy tizenkét éves kislány, akit a bordélyházban annak adnak el, aki többet kínál az ártatlanságáért. Több ilyen film is készült, például a *Kék lagúna* és a *Végtelen szerelem*, s a farmernadrágok reklámjai is ugyanerre vannak „kihegyezve”. A frivol filmek kis főszereplőiről megírják a lapok, hogy féltve őrzött kis Perszephonék, akiket kardos édesanyák menedzselnek.

Az életkor egyébként nem lényeges, mert Perszephoné szexualitása később sem ébred föl, asszony korában sem, és nem is tartja magát „szexisnek” vagy szenvedélyesnek soha. Jólesik neki, ha a férfiak szeretik, de az igazi nagy érzelmekre nem képes, és orgazmusa sincs gyakran.

Japánban nagyon kedvelik a Perszephoné-típusú nőket, és igyekeznek is ilyené alakítani a lányokat. A japán nő nyugodt, tudja, mi az illem és a szokás, szolgálatkész és soha nem mond nyíltan nemet. Neveltetése folytán kerüli a harmónia megzavarását akadékoskodással vagy ellenvéleményekkel. Kecsesen jelen van, de háttérben marad, finom ösztönnel találja ki az ura gondolatait és kívánságait. Legalábbis látszólag belenyugszik a sorsába.

AZ ALVILÁGI VEZETŐ

Perszephoné – szó, ami szó – leányrablás áldozataként szerezte első alvilági élményeit, később azonban az alvilág királynője, Hádész palotájának úrnője lett, és vezetője minden halandó, de még élő látogatónak, akinek éppen odalenn akadt dolga. Az archetípusnak ez az oldala – akárcsak a mítoszban – lassan, tapasztalat-szerzés és érés során alakul ki.

Értelmezésünkben az „alvilág” a lélek mélyebb rétegeit jelképezi, azt a „helyet”, ahol az emlékképek és az érzések „el vannak temetve”: a személyes tudattalant; valamint azt, ahol az emberiség közös képzetei, imágói, viselkedésmintái, ösztönei szunnyadnak: a kollektív tudattalant. Amikor a pszichoanalízisben ezeket a területeket föltárjuk, a mély rétegekben lévő képek egyszer csak megjelennek a kliens álmaiban. Olykor egy pincében találja magát, gyakorta számos folyosóval és több helyiséggel tagolt pincében, amely egy labirintusra emlékezteti az álmodót. Máskor „valahol a föld alatt” emberekkel, állatokkal vagy tárgyakkal találkozik, melyektől elfogja a rettegés, vagy éppen a kíváncsiság, attól függően, hogy énjének ettől a bugyrától fél-e, vagy sem.

Perszephoné, mint a lelkek vezetője, egy átjárót kínál. Azt a lehetőséget szimbolizálja, hogy személyiségünk tudatos, „valós” realitása és tudattalan vagy archetipikus realitása között ide-oda „járhatunk”. Akiknél a Perszephoné-őstípus igen aktív, azok előtt nyitva áll a lehetőség, hogy a két szint között maguk is közvetítsenek, s mindkettőt személyiségükbe ötvözzék.

„Idegenvezetőként” is szolgálhatnak másoknak, akik saját álmaik és fantáziáik „alvilágát” kívánják fölkeresni, és segíteni tudnak azokon is, akiket „elraboltak”, s akik elveszítették kontaktusukat a valósággal.

Hannah Green *I Never Promised You a Rose Garden* (Soha nem ígértem neked rózsakertet) című önéletrajzi regényében leírja betegségének, kórházi kezelésének és gyógyulásának történetét. A tizenhat éves lány egy maga-teremtette birodalomba menekült a valóság elől. Az írónőnek nagyon élénken kellett emlékeznie élményeire, mert igen érzékletesen írja le azokat. Yr királysága, az általa kitalált ország kezdetben menedék volt, saját időszámítással, nyelvvvel és sajátos alakokkal volt benépesítve.⁴ Egy idő után azonban ez az „alvilág” foglyul ejtette a lányt, rettenetes „valóság-gá” vált, ahonnan nem tudott menekülni. „Csak körvonalakat látott, szürkét a szürkén, semminek nem volt mélysége. Mintha egy fényképet nézett volna.”

A gyógyult pszichiátriai betegek vezetőként segíthetik azokat, akik saját alvilágukban bolyongva értelmet próbálnak adni különös élményeiknek. Ilyen volt Sylvia Plath *The Bell Jar* (Az üvegbúra) című kisregénye és költeményei is, vagy Doree Previn dalai.

Ezeket a fiatal nőket elragadta az alvilág, amikor betegségükkel pszichiátriai osztályra kerültek, s gyógyulásuk után megírták a depresszió és a téboly világába való „elragadtatásuk” történetét.⁵

Személyesen ismerek néhány kiváló pszichoterapeuta kolléganőt, akik fiatal korukban maguk is kezelés alatt álltak. Átmene-tileg „foglyul ejtette” őket tudattalan tartalmaik egy része, s elveszítették kapcsolatukat a valósággal. Minthogy ekképpen a saját bőrükön tapasztalták meg mind a mélység, mind a visszatérés élményét, ma már kiválóan tudják segíteni mások „visszajöve-telét”.

Végül vannak Perszeophonék, akik anélkül is kiváló alvilági ve-zetők, hogy valaha is átélték volna a fogoly Koré élményét: tera-peuták, pszichológusok vagy pszichiáterek, akik otthonosan mo-zognak klienseik múltjában, álmaiban, képzeletében, és igen jól tudnak dolgozni ezekkel a képekkel anélkül, hogy a tudattalan csapdába ejtené őket. Intuitív képességük teszi lehetővé szá-mukra, hogy ismerjék és megszelídítsék az alvilágot. Perszepho-né, a vezető az az archetípus, amely lehetővé teszi egyes nőknek, hogy egy szimbolikus nyelvet, egy rítust, egy örült gondolatot vagy műalkotást, vagy akár egy extatikus misztikus élményt ismerősnek találjanak, és élvezni vagy értelmezni tudják azt.

A KIKELET SZIMBÓLUMA

Koré, avagy a névtelen leány mindannyiunknak ismerős abból az életkorunkból, amikor még nagyon öntudatlanok, határozatlanok és persze nagyon fiatalok voltunk, még nem dőlt el semmi, a fejlődés számos útja állt előttünk. Az az időszak volt ez, amikor mind arra vártunk, hogy történjen valami, jöjjön valaki, ami (vagy aki) formába önti az életünket, mielőtt egy másik (bármelyik) archetípus aktivizálódott volna, és új korszakot nyitott volna az életünkben. Az élet évszakai közül Perszeophoné a kikeletet jel-képezi.

Ahogy a tavaszra nyár, a nyárra ősz, aratás és szüret követ-kezik, mielőtt beköszöntene a terméketlen tél, majd újra fénye-sebb, melegebb napok jönnek, és újabb rügyfakadás, úgy válik Perszeophoné újra aktívvá a nő életében a veszteségek és a depresz-

szió átmeneti korszaka után. Mindannyiszor, ahányszor csak a lélek felszínére tud törni Perszephoné („kikelet”!), a nő ismét fogékonyvá válik új élmények, eszmék, érzések befogadására, és képessé arra, hogy maga is változzék.

PERSZEPHONÉ KIMUNKÁLÁSA ÖNMAGUNKBAN

A fogékonyság vagy befogadókészség olyan vonása ennek az őstípusnak, amit igen sok nőnek fejlesztenie kellene magában. Különösen az egyfelé fókuszáló, Artemisz- vagy Athéné-tudattal rendelkező nők esetében van ez így. Ők ugyanis hozzászoktak, hogy „tudják, mit akarnak”, és azt tűzön-vízen át véghezviszik, akár mások igényein átlépve is. Nem tudják kivárni – mint Perszephoné –, hogy a dolgok megmutatkozzanak a maguk mivoltában, és azt sem, hogy érzéseik eligazítsák őket akár a fontossági sorrend tekintetében.

Perszephoné – vagy még inkább Koré – nyitottságát, rugalmasságát a Héra- és Démétér-nők tudnák igen jól hasznosítani, ha nem is olyan mértékben, mint amennyire Koré alkalmazkodik. (Héra másoktól – leginkább a férjétől – vár el túl sokat, Démétér pedig mindig mindent jobban tud, mint mások – különösen a gyerekei –, ezért kellene nyitottabbnak és rugalmasabbnak lenniük.)

Az archetípus jó tulajdonságainak beépítésénél az első lépés az lehet, ha a fogékonyságot, a befogadókészséget pozitív tulajdonságnak tekintjük – amint hogy az is. A mások iránti fogékony attitűd tudatosan is fejleszthető és tanulható is, ha értő figyelemmel hallgatunk meg másokat, saját érzéseinket mintegy zárójelbe téve, s megpróbáljuk az ő nézőpontjukból szemlélni a szóban forgó témát. Értékítéleteinket, kritikus gondolatainkat és megoldási ötleteinket természetesen érzéseinkkel együtt félre kell tennünk, ha rá akarunk hangolódni valakire.

Bármilyen meglepő, még a saját pszichés állapotunk is érdemes rá, hogy ezt a fogékonyságot önmagunkon is gyakoroljuk. A legfontosabb, hogy mindenekelőtt szeretetre méltónak lássuk önmagunkat, és ne önkritikusan. Sajnos mi, nők éppen akkor ostromozzuk magunkat a legszívesebben, amikor a „padlón vagyunk”.

Lelki hullámvölgyeink igen gyakran a jótékony pihenés nagyon is szükséges időszakai, melyek – amint azt sokan nagyon jól tudják tapasztalatból – általában nagyon aktív, termékeny, vagy nagyon nehéz hetek és hónapok után szoktak bekövetkezni. Általában átmeneti állapotról van szó, és semmiképpen sem vétkes semmittevésről vagy gyengeségről.

Haszonnal járhat az is, ha olykor odafigyelünk a saját álmainkra. Ha ébredéskor megpróbáljuk erősen földézní és röviden leírni őket, a képek elevenek maradnak. Ha emlékszünk rájuk, és elgondolkodunk róluk, magunk lehetünk álmaink legjobb megfejtői. Vannak, akik a bennük spontán felötlő képek megragadásával tudnak telepátikus, vagy más, érzékszerveinken kívül eső, ún. extraszenzoriális észleletekhez jutni.

A FÖLDI PERSZEPHONÉ

A Perszephoné-nő mindenekelőtt fiatalos. Teljesen mindegy, hogy hány éves éppen, mert koránál sokkal fiatalabbnak látszik, és a személyiségében is van valami kislányos, afféle „tessék törődni velem, hiszen én olyan kicsi vagyok” kisugárzás, amely élete végéig elkíséri. Úgy vélem, a Perszephoné-nőt sajátos hajlékonysága készíteti rá, hogy mindig alkalmazkodjék egy erősebb egyéniséghez vagy a körülményekhez. Hajlik ide is, oda is, de kiegyenesedik, ha az erők már nem hatnak rá, és szinte teljesen érintetlenül kerül ki élményekből és tapasztalatokból mindaddig, amíg egy kapcsolatban vagy egy hivatás mellett el nem kötelezi magát.

A GYERMEK PERSZEPHONÉ

A tipikus Koré nyugodt és igénytelen kislány, „nagyon jó gyerek”, akit gyakran öltöztetnek habos-fodros rózsaszír ruhácskákba. Nem piszkítja össze magát, jól viselkedik, és megteszi, amit kérnek tőle. Azt a ruhát veszi föl, amit megvesznek, és odakészítene neki.

Hajlamát, hogy engedelmes és óvatos legyen, a túlféltő anya csak megerősíti. Törékeny babaként kezeli a gyermeket egészen ki-

csi korától. Az első lépéseinek sem tud igazán örülni: attól fél, hogy elesik és megüti magát. Ahelyett, hogy kitörő lelkesedéssel üdvözlne az első suta lépcsőn mászási kísérletét, elküldi az első üzenetét arról, hogy a világ veszélyes, és új dolgokat kipróbálni nagyon kockázatos. Később is ez a nóta, ha a kislány kezdeményezni merészel valamit nélküle. A korholás így hangzik: „Ezt előbb meg kellett volna kérdezned tőlem!” Az igazi, mögöttes üzenet pedig ez: „meg kell várnod, hogy segítek neked”, s a tudattalan, ki nem mondott kívánság ez: „maradj csak függőségben!”

A Koré-leánya valószínűleg introvertált, befelé forduló, amolyan „kicsit magának való” gyerek, aki előbb hosszasan szemléli a dolgokat, mielőtt hozzálátna valamihez. Nem úgy vesz részt a játékban sem, mint az extravertált gyerekek, akik belevágnak, és a maguk bőrén vagy kárán tanulnak; ő előbb bizonyos távolságból figyel, hogy miről is van itt szó, mik a szabályok, s csak aztán kapcsolódik be – ha egyáltalán beáll. A Perszeophoné-kislánynak előbb el kell képzelnie, milyen is lenne az, ha ezt vagy azt tenné, mielőtt eldönti, hogy teszi-e, vagy sem. Az anyja és olykor az óvónője vagy tanítója is tévesen féltékenységnek értelmezi ezt a késedelmeskedést. Noszogatják, csupa jó szándékból, mielőtt a maga „menetrendje” szerint készen állna egy feladatra. Ily módon soha nem áll rendelkezésére elegendő idő a döntéshez. Le is szokik róla. Amikor rászólnak: „Döntsd már el, hogy mit akarsz!” – úgy dönt, ahogyan a másik személy elvárja, és nem úgy, ahogyan maga döntene, ha hagynák.

Ha azonban a nevelői nem türelmetlenek, és hagyják, hogy a maga tempójában szemügyre vegye a dolgokat, és a saját kedvére döntsön, akkor a kislány megtanulja, hogy bízzék saját ítéleteiben, melyeket a belső utak megjárása után meghoz. Akit így nevelnek, az bízik az intuícióiban, veleszületett fogékonyságában, és abban, hogy a maga módján és a maga idejében jól fog választani. Vonzalmait szubjektív módon ismeri föl, de senki ne kívánja, hogy megokolja, miért éppen úgy választott, mert a számára kedvező döntéseket sohasem logikai úton hozza meg, és a folyamat, melynek során eljutott ezekhez a következtetésekhez, nem fogalmazható meg valamely oksági láncolat mentén.

PERSZEPHONÉ SZÜLEI

Ha a kislány anyja történetesen Démétér-nő, akkor Perszeophoné szinte elválaszthatatlan tőle. Az anya választja meg a társaságát, kedvteléseit, különóráit, a sportágat és az idegen nyelvet, sőt még a barátait is, minthogy – mint Démétér lélekrajzánál említettük –, Perszeophoné mintegy az ő meghosszabbítása, önmaga kiterjesztése. Amit ő nem tehetett meg, nem kapott meg, vagy nem tanult meg, azt most a lánya pótolja – ha akarja, ha nem.

Egy Athéné-anya, akinek fontos a hivatás és az előmenetel, bizonyára hüledezve szemléli saját leánykáját: „Honnan csöppent ide ez a kis hercegnő?!” Olykor kifejezetten örül neki, hogy egy ilyen kislány anyja lehet, de gyakorta türelmetlen és elégedetlen, mert a kis Perszeophoné határozatlan, habozó, képtelen kimondani, hogy mit gondol, vagy hogy mit szeretne. Az Artemisz-anya frusztrációja egészen más eredetű. Ő könnyebben elfogadja a kislány szubjektivitását és érzéseit, viszont erősen irritálja, hogy a gyerekből szinte hiányzik az akarat. Korholja is eleget: „Ne hagyd magad!” „Állj már a sarkadra!” „Nyisd csak ki a szád!” Mind az Artemisz-, mind az Athéné-anya segítheti a Perszeophoné-kislány személyiségfejlődését, ha okosan, pozitív visszajelzésekkel kialakítják benne azokat a viselkedésmintákat, amelyeket ők értékelnek. A leghatékonyabb módszer persze itt is a modellnyújtás. Ügyelniük kell viszont arra, hogy sokat árthatnak, ha örökös elégedetlenségükkel, noszogatásukkal és kritikájukkal az önértéktudatát nem engedik kialakulni, hiszen ilyen nevelés hatására a kislányban csak az ügyefogyottság, az elégtelenség érzése rögződik.

Olykor az apa a domináló és erőszakos szülő, aki a lánya függőségét konzerválja. Vaskalaposan szigorú, állandóan ellenőrző és számon kérő attitűd esetén nagyon valószínű, hogy az apa leánya irányt érzett erős – általában nem tudatos – vonzalma ez, amelyet a ridegséggel palástolnia kell.

Egyébként a Perszeophoné-lányoknak nincs szoros kapcsolatuk az apjukkal. Általában a gyermekét birtokló Démétér nem enged be harmadik személyt a kapcsolatba, de az sem ritka, hogy a hagyományokhoz hű férfi büszke rá, hogy még soha nem tett tisztába egy csecsemőt, és valamilyen oknál fogva úgy alakul,

hogy később is távol tartja magát a leányneveléstől, mondván, az az anyja dolga, s ő inkább a fiával foglalkozik.

Az ideális szülők egy Koré/Perszephoné serdülő számára azok, akik tiszteletben tartják befelé forduló természetét, és bíznak benne, hogy a maga módján és a maga szempontjából jól fog dönteni. Megkínálják az élet dolgaival, de nem lökik bele a dolgok megtapasztalásába. Általában azok a szülők ilyenek, akik megtanulták értékelni a saját introverziójukat.

SERDÜLŐ- ÉS FIATAL FELNŐTTKORA

A serdülő Perszephoné középiskolás korában is kislány, továbbra is „anyu tudja jobban”, és még a programokat is az anyja tartja fejen. Miután a lányán át látja a világot, a Démétér-anya igen rossz viseli, ha kiderül, hogy az valamit nem mondott el neki.

A kamaszoknak azonban már szükségük van a magánéletre, és olykor titkot is kell tartaniuk. Ebben a korban egy túlságosan intenzív szülő („nekem a lányom a legjobb barátnőm” – „az én legjobb barátnőm az anyukám”) csak akadályozza a külön énazonosság, az identitás, az egyéniség kibontakozását.

Tipikus, hogy a középosztálybeli Perszephoné csak azért megy főiskolára vagy egyetemre, mert a társadalmi helyzete így diktálja. Küszködik is erősen a számára lényegében érdektelen anyaggal, hiszen elég könnyen eltéríthető a figyelve, és az önbizalom sem teng túl benne. Jellemző, hogy váltogatja a szakokat, amelyeket fölvesz. Inkább a kisebb ellenállás irányában választ, nem hivatástudat hajtja.

PERSZEPHONÉ A MUNKA VILÁGÁBAN

Ugyanez az állhatatlanság jellemzi Perszephonét, ha dolgozni megy. Ott próbál elhelyezkedni, ahol barátai vagy családtagjai tevékenykednek, és csapong, hátha valami megtetszik neki, vagy érdekelni kezdi. Megegyik, hogy ugyanúgy a „pálya széléről” nézi a munkálkodókat, mint óvodás korában, és elbocsátják; részben azért, mert nem túl lelkes, részben azért, mert nem tartja be az

alapvető szabályokat. Késik, elmulasztja a határidőket, vagy túl sokat hiányzik a munkahelyéről.

Koré – ha már mindenképpen dolgoznia kell –, olyan helyen válik be, ahol egy határozott főnöke van, akinek ő is meg akar felelni, vagy ahol olyan a munka, hogy halogatni képtelenség, de nem kíván gyors döntéseket és kezdeményező készséget.

A munka Koré számára soha nem fontos, nem is akar fényes pályát befutni – szemben Perszeophonéval, az alvilág úrnőjével. Ő bezzeg, ha megtalálja önmagát egy kreatív, művészi vagy szellemi tevékenységben, egészen másképpen áll a feladatához. Perszeophoné kitűnő festő, költő, terapeuta, természetgyógyász vagy pszichológus lesz. Bármit csinál, az eredeti, mélységesen személyes, és gyakran szabálytalan. Általában egyedül, és igen egyéni módon dolgozik, és olykor úgy, hogy az adott területen nem is szerzi meg a szükséges végzettséget vagy fokozatot.

KAPCSOLATA A NŐKKEL

Koré jól érzi magát a hasonszőrű lányok társaságában, s minden új helyzetet általában velük együtt próbál ki.

Ha csinos, azok a leány- vagy asszonytársai kedvelik, akik nem tartják magukat eléggé nőiesnek, és kényeztetik őt, szárnyuk alá veszik, anyáskodnak fölötte. Mindenki úgy kezeli, mint egy törékeny virágot, és ezen ő nem is csodálkozik. Legjobb barátnője általában egy tenyeres-talpas, nagyszájú lány. Idősebb korában is minden nőtársából anyai érzéseket hív elő kislányosságával, mindenki óvja, és a kedvét keresi, még a Hérák sem látnak benne riválist.

KAPCSOLATA A FÉRFIAKKAL

Férfiakkal szemben mindig inkább Koré, a lány, a gyermekaszony: bizonytalan, tapasztalatlan és üdén fiatalos. Ő az, aki a legkevésbé fenyegető az összes istennő közül, és ő a legkialakulatlanabb is. Amikor azt mondja: „csináljuk azt, amit te akarsz” – akkor úgy is gondolja.

Ehhez az archetípushoz a férfiak három csoportja vonzódik: azok, akik maguk is olyanok, mint ő; a nyers, kemény legények; és végül azok, akik nem eléggé magabiztosak a „felnőtt” nők mellett.

Az első kategóriának a „gyermekszerelem” felel meg. Mindkét fél tapasztalatlan. A második kategória párosa úgy fest, hogy adva van egy kemény fickó, akit teljesen elbűvöl a lehetőség, hogy egy „jó házból való, elkényeztetett üvegházi virág” (körülbelül ez felel meg az őstípusnak) oldalán feszíthetnek, Korét meg ezeknek az erős, kicsit durva fiúknak a személyes vonzereje, szexuális aurája és domináns személyisége nyűgözi le.

A harmadik csoportba azok a férfiak tartoznak, akik valamilyen ok miatt azt szeretik, ha a nő fiatal, gyenge, lehetőleg nem túl okos, de legalábbis képzetlenebb, alacsonyabb és törekenyebb, mint ők, vagyis egy kis Koré az álmuk. Egy ilyen nő mellett bárki erősnek, okosnak és határozottnak tudhatja magát. Mellesleg lehet tapasztalatlan, ügyefogyott vagy gyenge is, nyilvánvaló, hogy ezért nem kap kritikát a párjától.

A férfikapcsolat eszköz lehet, melynek segítségével Koré leválik az anyjáról, és esélye van rá, hogy Perszephoné legyen.

Ha anyja Démétér, nehéz helyzet állhat elő, melyben a fiatalasszony csupán bábu, akit domináló férje és domináló anyja kétfelé rángat.

Megesik az is, hogy az anya minden eszközzel megpróbálja megakadályozni a lány választását, kérdésessé teszi az ítélőképességét, a kompetenciáját, az erkölcsait. Vőjelöltként senki nem elég jó neki.

A dicstelen küzdelem Perszephoné elrablása ellen általában Hádész javára dől el: a férfi egy idő után megelégedi a tili-tolit, és követeli, hogy menyasszonya nyíltan szálljon szembe az anyjával, vagy hagyjon fel a kísérletezéssel, hogy megnyerje az egyetértését. Olykor a pár hivatalos esküvő nélkül együtt él, vagy elköltözik a közelből.

Amikor a férfikapcsolatot választja, és megszűnik anyu jó kislánya lenni, Perszephoné azt a kockázatot vállalja, hogy domináló anyja után egy domináló férjjel kell szembenéznie. Miután azonban az anyjával már megküzdött, nem az a függő és alárendelt lény többé, aki volt. A kibékülés az anyával később, amikor már elnyerte érzelmi szabadságát és függetlenségét, be szokott következni; ha előbb nem, az első unoka születésekor.

SZEXUALITÁSA

Koré olyan, mint az alvó Csipkerózsika, vagy Hófehérke, aki a herceg csókjára vár. Szexualitása is szunnyadó, nem tudatos. Miután azonban szerencsésen „fölébresztik” őket, a Perszephoné-asszonyok közül sokan ugyancsak lelkes, orgazmusképes nők lesznek, s ez sokat lendít az önbecsülésükön is. Mielőtt szexualitásukat fölfedezték volna, úgy érezték magukat, mint a nőnek maszkírozott kislányok.

HÁZASSÁGA

Ennél az archetípusnál a házasságkötés is olyan esemény, amely „megtörténik vele”. Úgyszólván „belecsábítják” a dologba akképpen, hogy valaki megkéri a kezét, és meggyőzi, hogy igent kelt mondania. Elsodorja a társadalmi elvárás, a szabadulás vágya és a férfi akarata, mivel Perszephoné egyáltalán nem érzi úgy, hogy feltétlenül férjhez kellene mennie.

Ha férjhez megy, sorsa párhuzamos lehet az istennő mítoszával: kénytelen-kelletlen menyasszony, vagy anya és férj közt rángatott bábu lesz belőle. Megeshet azonban, hogy – ugyancsak a mítosznak megfelelően – a házasság anélkül, hogy bárki így akarná, vagy ennek érdekében tenne valami különlegeset, alaposan megváltoztatja a fiatalasszonyt. Az örök leányka, a szűzies áldozat kivirul, öntudatos feleség, jó anya és szexuálisan aktív társ lesz belőle. A mi nyelvünkre lefordítva az eseményeket: a házasság megkötésével aktívvá válik Aphrodité, Héra és Démétér; a személyiség kiszíneződik, gazdagodik.

Nincs ez mindig így. Vannak Perszephoné-nők, akik a házasságukban is Korék maradnak. Minden alkalommal úgy tesznek, mintha megerősakolnák őket durva és kíméletlen nagybácsikáik: Hádész-férjeik.

Azok a Perszephonék, akik kénytelen házasságban élnek, soha nem kötelezik el magukat testestől-lelkestől, mindig vannak fenntartásaik. Egy kliensem így beszélt a férjéről: „Nem ő volt a Nagy Ő, akiről az ember álmodik, de a munkám unalmas taposómalom volt, és albérletben laktam. Végül is mind a ketten családot akar-

tunk, otthont, gyerekeket, hát hozzámentem.” Kliensem a házasságában is más férfiakra álmodozott, érzelmileg kívül maradt.

PERSZEPHONÉ ÉS GYERMEKEI

Ahhoz, hogy Perszephoné kompetens anyának érezhesse magát, a Démétér-archetípus jelenlétére van szüksége. Ő ugyanis mindig „gyerek”, és úgy érzi, hogy a saját anyja az „igazi anya”, ő csupán halvány másolat. Elégedetlensége önmagával csak fokozódik, ha anyja igazi Démétér és most a nyomuló nagymama szerepében remekel. Kiveszi a lánya kezéből a csecsemőt, fürdet, ellátja mindkettőjüket, tisztába teszi, s épphogy meg nem szoptatja unokáját. A Perszephoné-anya önbizalmát már a kezdet kezdetén aláássa az ilyen üzenetekkel: „Hagyd¹ majd én azt jobban tudom...”, „Te most csak pihengessél...” „Úgy látszik, nem lesz elég tejed, csinállok pótlást, ki ne száradjon ez a kicsi” – és így tovább. Meglehet, egyik-másik olvasónak volnának további példái.

A Perszephoné-anyára a gyerekei különböző módon reagálnak, ki-ki a maga természete szerint. Ha a gyerek elég erős és akaratos, hamarosan ő határozza meg, hogy mit tegyen az anyja és nem fordítva. Ha fiú, teljesen leigázza, ha lány, akkor az is előfordul, hogy ő kezd el anyáskodni a saját anyja fölött, s később a terápiában esetleg így emlékszik vissza a serdülő korára: „Mintha nem is lett volna anyám. Inkább én voltam az anya.” Ha anya is és lánya is erős Perszephoné-archetípussal van megáldva, előbb-utóbb egyre jobban hasonlítanak egymáshoz, különösen, ha együtt is laknak. Végül az évek múlásával inkább nővéreknek nézik őket, mint szülőnek és gyermekének.

Az erős akaratú kisfiúk Perszephoné-mamája sem sikeres anya. Miután képtelen „megmutatni, hogy ki az úr a háznál”, már a totyis kisgyerek is a fejére nő: elbátortalanítja és szinte lebénítja nyilvános toporzékolásával vagy bömbölésével, minthogy nagyon is emlékeztet egy apró, de „erős férfi”-re. Anyja hátrál, enged, és nem jelöli ki a határokat. Mókázással, kedveskedéssel próbálkozik, hogy elterelje a gyerek figyelmét arról, amit akart, de közben megbántódik, és valójában áldozatnak érzi magát. Gyakori az is, hogy a Koré-mama hüppögve sírást mímél, vagy úgy

tesz, mintha megsértődött volna, és ezzel büntudatot kelt a gyerekében.

Vannak Perszeophoné-anyaknak viruló gyerekeik is, akik ki tudnak bontakozni, mint személyiségek, hiszen szelíd, háttérben maradó anyjuk van, aki szereti őket, és tiszteli bennük az övétől oly különböző független szellemiséget. Akiben Perszeophoné-archetípus munkál, segítheti gyerekei képzeletvilágának lombosodását is azzal, hogy mesél nekik és játszik velük, vagyis részelteti őket énjének pozitív gyermeki vonásaiból. Ha már érett nő, vagyis túllepült Korén, utat mutathat gyermekeinek a belső világ labirintusaiban, és rávezetheti őket, hogy fantáziavilágukat a kreativitás forrásaként értékesítsék.

AZ ÉRETT PERSZEPHONÉ

Az archetípus eredetileg Koré, a leányka ugyan, de a földi nő nem marad örökké ifjú. Lassanként elveszíti üdeségét, fiatalos rugalmasságát, és minden ránc egy-egy csapást jelent neki. A valóság ráébreszti, hogy sok minden, amiről álmodozott, már nem valósulhat meg, és számos lehetőség bezárul előtte. Perszeophoné ebben az életszakaszban hajlamos a depresszióra.

Ha megmaradt a Koréval való azonosulásban, úgy a valóság tagadásán fáradozik. Külleme arra mutat, hogy minden igyekezete a fiatalság látszatának fenntartására összpontosul. Hajviselete, ruhátára és sminkje egy nála jóval fiatalabb nőhöz illenék. Viselkedése, mozgása suta, kapkodó, szertelen, látszik, hogy mindig csinos akar lenni, és az egész jelenség úgy, ahogy van, egyre kevésbé illik a korához; ez egyre kirívóbb, egyre szálnalmasabb.

Ha a középkorú Perszeophoné nem akar többé Koré lenni, hanem érett nő, úgy elkerüli a nevetségessé válás veszélyét is. A depresszió egyébként, ami ilyenkor kerülgeti, fordulatot is hozhat az életébe: vagy jóra, vagy rosszabbra fordul a sorsa, de mindenképpen történik valami. Lehet egy ilyen epizód a tartós, és élete végéig lesújtó melankólia első jelentkezése, de lehet a meghosszabbodott „serdülés” vége, és az érett, kiegyensúlyozott kor kezdete is.

AZ ÉLTES PERSZEPHONÉ

Az évek során az archetípus hordozója Koréból, a leányból Perszephonévá, az alvilág királynőjévé, magasztos és fennkölt úrnővé válik, amint Homérosz szolt róla. Vagyis – ha minden jól megy – hatvanöt éves korára, s azon is túl ő lehet az a bölcs és fejedelmi egyéniségű öregasszony, aki ismerője mindazon titkoknak, amik életnek és halálnak értelmet adhatnak. Túl van már riadalmasan misztikus vagy lelki élményeken, felfakasztotta már önmaga spirituális mélységeinek forrását, s éppen ezért nem fél sem öregeéstől, sem haláltól. Ha valóban megérett, elkötelezte magát és kifejlesztette énjének más oldalait is, de közben fenntartja a kapcsolatot a benne élő Koréval, akkor személyisége, lényé egy része örökké fiatalos marad.

PSZICHÉS ZAVAROK VESZÉLYE

Az istennő gondtalan leányka volt, amikor Hádész elragadta és kényszerű menyasszonyává tette. Igaz, az anyja jóvoltából megszabadulhatott, de miután evett a férje kezéből, s a holtak eledeléből, az év egyharmadát a Tartaroszban kellett töltenie. Itt csak később, s a maga erejéből lett úrnővé, és vezetővé az árnyak világában.

Minden mitológiai mozzanatnak lehet megfelelője a földi nő életében. Végig lehet járni az érés folyamatának lépcsőit, de fenn is lehet akadni valahol. A sebezhető istennők közül Hérának és Déméternek földi „megszállottja” el kell, hogy nyomja magában az archetípus erős késztetését ahhoz, hogy fejlődni tudjon, és boldoguljon. Perszephoné őstípusa engedelmességet, önálávetést és passzivitást jelent, azt, hogy tudomásul vesszük: mások rendelkeznek velünk. A hét hölgy közül ő a legkevésbé tevékeny, viszont előtte áll a fejlődés útjainak legnagyobb választéka is.

AZONOSULÁS KORÉVAL

Perszephoné, a leány bőrében élni annyit tesz, mint az örök kislány szerepében maradni, aki nem kötelezi el magát sehová és senkihez,

hiszen a végleges döntés bezárná előtte az összes többi lehetőség kapuját. Az ilyen nő úgy érzi, hogy még nagyon-nagyon sok ideje van a döntésig, és nyugodtan kivárhatja, amíg valami megérinti és megmozdítja. Egy Soha-soha országban él, mint a *Pán Péter*⁶ című mesében Wendy az elveszett kisfiúkkal, valahol, ahol az élet csupa játék. Ha fel akar nőni, vissza kell térnie a való életbe. Wendy természetesen választ. Istenhözátot mond Péternek, s az ablakon át visszamászik a gyerekszobába, amit oly régen elhagyott, és tudomásul veszi, hogy fel kell nőnie. Az a küszöb, amelyet Korének át kell lépnie, hogy Perszephoné legyen, pszichés természetű.

A növekedés feltétele az, hogy a nő elkötelezze magát, és eleget is tegyen a kötelezettségeinek. Ez eléggé nehezebbre esik. Nehezen mond igent, és nehezen tartja be a szavát. A szabályokhoz alkalmazkodnia sokkal megerőltetőbb, mint személyekhez. Akinek az élet csupa játék, annak ugyancsak kemény dió iskolai tanulmányokat befejezni, megülni egy munkahelyen, határidőket betartani, férjhez menni és gyerekeket nevelni. Az érés azt kívánja, hogy keservesen harcoljon meg a saját passzivitásával, határozatlanságával, felületességével és sodorhatóságával. Akkor is ki kell tartani a döntés mellett, ha az már nem okoz akkora örömet, mint eleinte.

Harminc- és negyvenéves kor között az örökifjúság illúziója elszáll. A nő úgy érzi, valami még sincs rendjén. A biológiai óra üt: már szülni kellett volna. Már tudja, hogy a foglalkozása untatja, hogy nincs jövője a dolognak, s a tükörbe nézve fölfedezi az öregedés jeleit. Ha körülnéz a környezetében, látja, hogy a kortársai már családot alapítottak, befutottak, megállapodtak, lehagyták őt. Nyomot hagytak valamiképpen a világban, s ezzel véglegesen, megmagyarázhatatlanul mások, mint ő.

Amíg a nő Koré, nem megy férjhez, vagy csak úgy tessék-lás-sék köt házasságot, hiszen archetipikus képzetében – miután Há-dész a holtak birodalmába vitte le – a házasság egyet jelent a meghalással. Ez a képzet éppen ellentéte Hérának, akit a Zeusszal kötendő frigy a mennyországba visz – ég és föld úrnőjévé tesz –, kiteljesít. Perszephoné, a Koré borzad ön-maga elveszejtésétől.

PERSZEPHONÉ CSAPDÁI

Amikor anya és leánya egymás karjába rohantak, Démétér első kérdése ez volt:

„Ettél-é valamit, kislányom, vagy nem, amíg lent voltál, mondd meg, mindketten hadd tudjuk a titkot. Mert ha nem, akkor visszajöhetsz te a gyűlöletestől...”

„Perszephoné, a nagyon szép, választ adva, ekképp szólt: Édesanyám, semmit sem hallgatok el teelőtted. Hogy Hermész, a szerencsehozó, gyors hírnök, apámtól jött... hogy láss a szemeddel s fölhagyj szörnyű haraggal, dühvel az égiek ellen, rögtön örömmel pattantam föl, csakhogy a férjem édes gránátalmagot tett titkon a számba, s kényszerített rá, hogy nyeljem le, pedig nem akartam...”

Nos, ez nem felel meg teljesen a valóságnak. Perszephoné anyjában azt a hitet táplálta, hogy nem volt ura a sorsának, holott éppen ő intézte úgy a mag önkéntes lenyelésével, hogy az idő egy részét lent tölthesse az alvilágban.

A kibúvók keresése, a felelősség áthárítása, füllentések és manipulációk a Perszephoné-nők lehetséges jellemgyengéségei. Ennek alapja, hogy okkal vagy ok nélkül, mindig gyengének, más, hatalmasabb vagy erősebb emberektől függőnek érzik magukat, s így rátanulnak a kerülőutak és kibúvók keresésére céljuk elérése vagy a konfliktus elkerülése érdekében. Olykor kivárják a megfelelő időpontot, vagy éppen hízélgéssel, lekenyerezéssel, lefegyverző viselkedéssel próbálkoznak. Részigazságokat mondanak csak el, s ahelyett, hogy szembesülnének valakivel, inkább hazudnak valamit.

Perszephoné azért kerüli a konfliktust, mert attól tart, hogy valaki – aki nyilván erősebb, mint ő – megharagszik rá. Ezen az alapon szüleit, tanárait, főnökét és férjét egyaránt afféle pártfogónak tekinti, akinek a jóindulatát ki kell udvarolni, ha az ember nem akarja a rövidebbet húzni.

A másik csapda, amely a Perszephoné-nő jellemét fenyegeti, a nárcizmus – magyarán: hiúság és önszeretet. A Koré-nők idővel

annyira szorongóvá válnak, hogy szinte képtelenek másokhoz kapcsolódni. Gondolataik örökké önmagukkal, kétségeikkel vannak elfoglalva: „Hogy nézek ki?” „Elég szórakoztató vagyok?” „Elég intelligensen szóltam hozzá?” Minden fillérjük ruhára, fodrászra, kozmetikusra megy el. Szabadidejük nagy részét üzletekben vagy a tükör előtt töltik. Embertársaiknak egyetlen funkciót szánnak: jelezzenek vissza. Biztosítsák őt, hogy fantasztikusan néz ki, nagyon értelmes, és ő a legjobb nő a környéken. A többi ember tehát csupán tükör lehet, ami a saját nagyszerűségüket vetíti vissza rájuk.

AZ ALVILÁGBAN

A mítosz szerint Koré az elrablása után bánatos, egykedvű volt, nem evett és nem mosolygott. Ez az időszak a lelki betegség megfelelője, amit egyes Perszeophoné archetípussal rendelkező nőknek, úgy tetszik, el kell szenvedniük.

Ez az őstípus – akárcsak Démétéré, csak másképpen – hajlamosít a depresszióra, kivált, ha a nő úgy érzi, hogy azok, akik magukhoz láncolták, elnyomják őt, és korlátozzák a szabad mozgásban. Ahelyett, hogy indulatait kiadná magából, önmaga ellen fordítja negatív érzéseit, s a „represszió”-ból (elfojtás) „depresszió” lesz, azaz melankóliás megbetegedés. Csökkent önértéktudat, önvádfás és elszigetelődés esetén a lelki betegség szkizoid jellegű, mint Sylvia Plath író nő esetében, de kétségkívül gyakoribb a depresszió.

Ez a melankólia nem jár panaszkodással, mint Démétérnél, nem is látványos, nincs kéztördelés, fel-alá járkálás és lamentáció. Az indulatoknak semmiféle útjuk nincsen kifelé, a felszín felé. Az elszigetelődés egyre fokozódik, a passzivitás szinte teljes. Az egész alak valahogy lengévé válik, valószerűtlen lesz mind testi, mind lelki vonatkozásban. Nem eszik, nem szól. A depresszió mélyülésével a nő lénye egyre inkább hervadó virágra emlékezteti a szemlélőt.

Egy magyar klasszikus nőalak kívánczok ide, Vörösmarty *Szép Ilonkája*:

„És ha láttál szépen nőtt virágot
Elhajolni belső baj miatt,
Úgy hajolt el, félvén a világot
Szép Ilonka titkos bú alatt...
Hervadása liliomhullás volt:
Ártatlanság képe s bánaté.”⁸

A szenvedő Perszephoné nem borzolja mások idegeit. Mintha mindenkiel szakított volna. Míg a depressziós Déméter jelenléte a házban súlyos megpróbáltatás mindenkinek, mert ő tesz róla, hogy senki ne érezze jól magát körülötte, Perszephoné olyan, mintha a hátsó szobába húzódott volna vissza.

Vannak kislányok, akik már gyermekkorukban képzeletviláguk, álmodozásaik árnyvilágába vonulnak el a fenyegető valóság; a harsány anya vagy az iszákos apa elől. Egyik betegem mesélte: „Voltak külön kis helyeim, például a nappali sarkában a barna karosszék mögötti zug, vagy a szomorúfüz lecsüngő ágai alatt egy kis tisztás, ahol jól el tudtam rejtőzni. Órákat töltöttem ezeken a helyeken nappali álmodozással, mindig azt képzeltem, hogy más-hol vagyok, messze ettől a háztól és ezektől a felnőttektől.”

Ha a valódi világ túlságosan fenyegető, vagy túl sokat követel az embertől, elhatalmasodik rajtunk a belső világ: a képzelet. Egy ponton azonban a menedékhely börtönné válhat. Tenessee Williams nőalakja, Laura, *The Glass Menagerie* (*Az üvegmenaszéria*) című darab főszereplője is Perszephoné-nő, aki saját fantázia-világa foglyává válik, és képtelen visszatérni a valóságba.

Így csúsznak bele egyes Koré- vagy Perszephoné-nők a pszichotikus állapotba is. Világuk merő szimbólum és ezoterikus jelentés, immár önmagukról is csak torzított tudomásuk van. Előfordul, hogy éppen a pszichózis indítja el a lelki érést, utat nyitva a nőnek, hogy kitörjön a korlátok és tilalmak közül, amelyek beszűkítik az életét. Van, aki éppen egy átmeneti pszichotikus állapotot követően talál utat saját érzései szélesebb skálájához és a mélyebb önismerethez.

Természetesen mind a pszichózisnak, mind a melankóliának kockázata is van. A legrosszabb, ami egy Perszephoné-nővel megtörténhet, az, hogy nem gyógyul ki a depresszióból, vagy – mint Ophelia a Hamletben – a pszichotikus állapotból, és örökre az

alvilág foglya marad. Idejekorán megkezdett pszichoterápiával és orvosi ellátással, ha ez szükséges, meg lehet akadályozni mindezt, és a legtöbb esetben Perszeophoné megtanulja, hogyan fejlődhet felnőtté, hogyan nyerheti el függetlenségét, érvényesítheti akaratát.

Amikor Perszeophoné visszatért az alvilágból, Hekaté szegődött melléje kíséretül: Hekaté, a sötét hold, az útkereszteződések, valamint a titokzatos démoni erők istennője, a varázslás ismerője. Ő volt az is, aki meghallotta Koré sikolyát, és Démétért útbaigazította. A pszichózisából felgyógyult nő gazdagabbá válik egy hatodik érzékkel, mellyel felfogja a dolgok és események szimbolikus jelentését is. Gyógyulása, a valós világba való visszatérése után már egy másik dimenzióból is érti a dolgokat, s ezt jelképesen úgy is kifejezhetjük, hogy Hekaté jár a nyomában.

A FEJLŐDÉS ÚTJAI

Ahhoz, hogy valami vagy valaki mellett el tudja magát kötelezni, a földi nőnek mindenekelőtt le kell győznie a benne munkáló (vagy inkább játszadozó) Korét. Jó, ha férjhez megy, és teljes szövetséget köt társával, akihez testileg-lelkileg tartozni akar, mert a házasságban érett asszony lehet. Ha erre nincs lehetősége, akkor a pályaválasztás és a választott hivatás melletti kitartás érlelheti felnőtté.

Lehullik a Koré-alkat arról is, aki valamilyen szerencsétlenség folytán magára marad, és egyedül kell megbirkóznia az élet minden nehézségével. Számos „jó házból való úrilány” életében erre csak a válás után kerül sor, mindaddig azt teszi, amit vártak tőle. Lovagol, teniszezik, egyetemre jár, majd férjhez megy egy rendes fiúhoz. A válás oka nem egyszer csupán az, hogy a fiatalasszony börtönnek érzi az otthonát. A házasságkötés nem változtatott rajta, s úgy érzi, a válás lesz a kiút. S aztán a szükség megtanítja a számlák és csekkek kezelésére, a biztosíték cserélésére, a szerelőkkal való egyezkedésre, és arra, hogy a munkájából megéljen.

Ez az archetípus – mint említettük – a fejlődés igen sokféle útját teszi lehetővé egy nő számára.

AZ ALVILÁG APHRODITÉJA

Perszephoné – különösen Koré-változatban – egyáltalán nem szenvedélyes szexpartner. Vagy úgy érzi, erőszakot tesznek rajta, vagy engedelmesen részt vesz az aktusban. A rendelőben így nyilatkoznak erről: „Elmúlik egy hét, és akkor tudom, hogy már megint a szex miatt van mosolyszünet”. „Receptekre szoktam gondolni közben vagy ilyesmire.” „Néha tényleg fáj a fejem”. Vagy nyíltabban: „Nem kedvelem a szexet.” Nem kellene ennek így lennie. Számos példát tudnék sorolni azok közül, akik megosztották velem ezt a gondjukat, hogy egy Perszephoné-nő is szenvedélyes, lelkes szexpartnerré válhat, ha akar.

A mitológiában is van egy mozzanat, amely Perszephonét és Aphroditét összekapcsolja, s közelebb viheti a földi asszonyt saját érzékisége fölfedezéséhez. Perszephoné tulajdonképpen az alvilág Aphroditéja, hiszen odalenn ő képviseli a szépséget és a szerelmet, a szunnyadó, mély szexualitást. A gyönyörű Adónisz is mindkét istennő szeretője volt, és egyiknek is, másiknak is a gránátalma a jelképes tartozéka (attribútuma).

Amikor a kényszerű menyasszony elfogadja Hádész kezéből az alma magját, ezzel azt jelzi, hogy önként is visszatért volna hozzá. Ezzel az aktussal meg is szűnt a kényszer, feleség immár: királynő és a palota úrnője, nem pedig fogoly.

Ugyanez megeshet a földi nővel is, ha – akár több évi házasság után is – megszűnik az az érzése, hogy egy alvilági alak hálójában kell vergődnie, akinek kelletlenül az asszonya maradt. Megláthatja férjében az esendő, derék és becsületes embert, aki szereti őt. Ha pedig megváltozik a kapcsolatról alkotott képe, akkor vonzalmat érezhet a férje iránt, eldöntheti, az oldalán marad, és a bizalom és megbecsülés új légkörében még a szexuális élete is megváltozhat.

„IDEGENVEZETÉS” AZ ALVILÁGBAN

Perszephoné és Hekaté lelki rokonsága lehet az oka, hogy egyes Perszephoné-nők sajátos, olykor extatikus papnői jelleget is ölthetnek. Valósággal megmámorosodnak a rítusoktól, mélyen át-élik a vallást.

Az alvilági vezető szerepe a földi világban a spiritiszta szeánszok médiumaié. Ezek a médiumok diffúz, meghatározatlan, légies és a koncentrációs képesség hiányával jellemezhető személyek, akik alkalmasint extraszenzorális percepcióra (ESP) is képesek. Fogékonyságuk kialakulásának feltétele persze az, hogy le vessék Korémivoltukat, és a Perszephoné-Hekaté elemet fedezzék föl önmagukban; vagyis ne borzadjanak el az ismeretlentől, a rejtélyestől, otthon legyenek az alvilágban, és, mint Hekaté, bölcsen tudják azt is, hogy melyik a helyes út, a biztonságosabb ösvény.

Ha egy Perszephoné-nő leszállt az alvilágba: saját tudattalanja mélységeibe, fölfedezte az archetipikus világ rejtett birodalmát, és visszajött onnan, úgy közvetíthet e két oldal között. Aki feljött, és nem fél visszamenni, hogy újra szemügyre vegye ezt az élményt, meg is tudja fogalmazni a különbséget a közönséges és nem közönséges realitások között.

Van, aki – mint Sylvia Plath, vagy „Renée” *Egy szkizofrén lány önéletrajza* című könyvében – át tudta menteni, tapasztalattá tudta érlelni félelmetes és iszonyatos vízióit, hallucinációit, ominózus találkozásait. Magam is nagy haszonnal forgattam ezeket a könyveket mint pszichiáter, amikor elmeosztályon dolgoztam. Igen eleven képet festenek arról, milyen élmény lehet a pszichózis. Az alvilágból gyógyultan visszatérő Perszephoné terapeuta is lehet, lelki vezető, aki kapcsolatot tud létesíteni mások és saját mélységei között, és kalauzolni tudja betegeit, klienseit, s így segít nekik megtalálni mindannak a szimbolikus értelmét, amivel odalenn találkoztak.